

בהדמנות זאת חובה נעימה היא להעלות על נס את השקדנות והמאמץ שהשקיע יצחק רמיר באיסוף הנתונים וניתוחם. אין ככוונת כותב שורות אלה כדי להמעיט בעבודתם של המדריכים והתבררים, אשר עוסקים בסיכומים השנתיים באזוריהם. הם, אולם, זה זמן שמתבקשת יתר אחידות באופן איסוף הנתונים, הקפם ודרך ניתוחם. טוב היו עושים, לו כל העוסקים במלאכה זו היו מתישבים יחד ומלבנים שיטה אחידה הן של אופן והקף איסוף הנתונים, הן של צורת ניתוחם ועריכתם לקראת ההגשה לציבור הרפתנים.

ידוע לרב, שההבדלים בין הנתונים הממוצעים של האזורים קטנים בהרבה מן ההבדלים הקיימים בין משקים בתוך אותו אזור. לכן מתקבל על הדעת, שעריכה אחידה של סיכומים במשקים רבים ככל האפשר היתה מקלה על ניתוחם וגילוי מגמות כלכליות בייצור החלב. מן הרצוי שמישהו, גוף כלשהו יקח על עצמו את המשימה, כדי לקדם את האחדת הסיכומים השנתיים (מ.מ.).

יצחק רמר, מש' החקלאות

במדגם של 21 משקי התארגנות הרפת של מפעלי העמק, בהם נערך סיכום כלכלי מקצועי ב־1989, 8 רפתות בלבד עסקו בפיטום ומספר העגלים באותם המשקים הסתכם ב־1643 ראשים, בממוצע שנתי. בשלוחה הקטנה ביותר היו 118 עגלים ובגדולה ביותר 412; ברפת זו בנוסף לעגלים שנולדו במשק, כשליש היו קנויים.

התרומה א' לעגל הסתכמה ב־298 ש"ח בממוצע, שווה ערך כמותי של 74 ק"ג בשר. ההבדלים בין המשקים נעו מ־84 עד 452 ש"ח. לאחר החסרת הוצאות העבודה נתקבלה תרומה

טבלה 1. סיכום כלכלי בשלוחות גידול ופיטום עגלים (1643 עגלים בממוצע שנתי).

מס'	כמות ק"ג	מחיר ש"ח/יח'	ס"ה ערך אלפי ש"ח
1. תפוקה			
עגלים מפותמים	1614	1648 (4.03 ש"ח/ק"ג)	2660.3
עגלים גדולים	14	1229	17.2
עגלים גמולים	29	448	13.0
עגלים, דחק ופיצויים	38	534	20.3
שינויים באינוונטר עגלים	-76	לפי הרכב הגילים	-60.2
עגלים, תמותה	223		
עגלים, העברה	-1696	360	-610.5
עגלים, קנויים	-146	403	-58.9
ס"ה תפוקה	581,360		1981.2
2. תשומה			
מזון	טון ח"י	404 ש"ח/טון ח"י	1280.5
	טון ח"כ	232 ש"ח/אלף מג"קל	
	אלף מג"קל	128 ש"ח/עגל	
חומרים ושירותים		126.4 ש"ח/י"ע	210.3
עבודה	י"ע		248.6
רבות על אינוונטר חי (12% על 1,856 אלף ש"ח)			222.7
יתרת הוצאות הון (12% על 707 אלף ש"ח)			138.9
הוצאות כלליות			73.4
הוצאות קבועות נורמטיביות			435.0
ס"ה תשומה			2174.0
3. רווחיות הייצור			
תרומה א'		298 ש"ח/עגל	490.4
תרומה ב'		147 ש"ח/עגל	241.8
תרומה ג'		118 ש"ח/עגל	-193.2
הכנסה ל"ע		338.6 ש"ח/עגל	
תמורה להון פעיל	4.5%		

ב-1989 היתה לקויה; חסר במשקים מידע מקצועי והדרכה שוטפת.

• הוצאות המזון לייצור 1 ק"ג בשר הסתכמו ב-1.94 ש"ח. המשקים הרווחיים ביותר הגיעו בסעיף זה ל-1.85 ש"ח ופחות מזה, לעומת משקים בעלי רווחיות נמוכה, שהגיעו מעל ל-2.10 ש"ח/ק"ג.

מחיר המזון הכולל בשלוחה היה 404 ש"ח/טון ח"י (232 ש"ח/אלף מג"קל). התחום הנידון נע מ-386 (213) עד 460 (257) ש"ח. ההבדלים במחיר המזון נקבעו לפי הרכב סל המזונות ומחירו של כל אחד מן המרכיבים.

יומית, מ-853 עד 1039 גרם. משקל העגל המשווק היה 409 ק"ג נטו, מ-362 עד 467. תקופת ההחזקה עד גמר הפיטום נעה בין המשקים מ-354 עד 402 ימים. להערכתנו, כמות התפוקה לעגל ותוספת המשקל הנמוכים יחסית במרבית המשקים, הושגו בשנים האחרונות עקב "חידוש שלוחת הפיטום" ללא הכנת מבנים ותנאים נוספים הדרושים להשגת הצלחה מקצועית. התמותה והפחתת היו גבוהים יחסית; משקלי הגמילה היו בדרך כלל נמוכים; חסרה בקרה על תוספת המשקל של העגלים בתקופת הגידול והפיטום; הזנת העגלים בגילים השונים

ירידה עד 1987, בפברואר 4.01 ש"ח ושוב עליה והשגת מחיר שיא בספטמבר, 5.04 ש"ח. עם התחלת "שביתת קניות מעבר לקו הירוק" חלה ירידה ניכרת עד 1988, במרץ 4.05 ש"ח, שוב עליה מתונה עד יוני ומחדש ירידה מתמדת עד נובמבר ל-3.50 ש"ח ואף למטה מזה. בהמשך כרגיל עליית מחירים עד יוני 4.70 ש"ח ושוב ירידה עונתית עד אוקטובר נובמבר 1989 כ-3.90 ש"ח ולאחרונה עליה הדרגתית רבה עד יוני 1990, שוב עם השגת שיא 5.85 ש"ח לק"ג. להערכתנו, תנודות המחירים לפי העונות הנ"ל נובעות כל השנים מפיזור ההמלטות הקיימות בארץ. היות ואורך תקופת גידול ופיטום העגלים עד השיווק היא סביב שנה, בחודשי הקיץ ההצע של העגלים מועט יחסית ומחיר הבשר גבוה.

• לאורך השנים נמצאו יחסי גומלין בין מחירי בשר העגל ומחירו של ולד בגיל הרך. היות והגורם המגביל של הגדלת שלוחה זו הוא המחסור בעגלים, גם בעליית מחירי הבשר ורווחיות גבוהה יחסית של השלוחה, דוגמת שנת 1987, מחיר העגל בגיל הרך הגיע בממוצע שנתי עד כ-750 ש"ח. עם ירידת מחירי הבשר חלה גם ירידת מחירי הוולדות עד כ-360 ש"ח ב-1989. על השינויים הרבים מדי שנה ברווחיות שלוחת העגלים והשינויים במדדים הנ"ל מעידים הנתונים הבאים, שנתקבלו במדגם במשך השנים האחרונות במשק הגדול, בעל רמת יעילות ורווחיות בינונית.

כמויות המזון לעגל ביום עד השיווק הסתכמו בממוצע ב-5.29 ק"ג ח"י (9.19 מג"קל א.ג.). כמות החלבון הכללית הוערכה ב-674 גרם ליום; לפיכך ח"כ בח"י הגיע ל-12.7% וריכוז המנה ל-1.46, בממוצע.

• הוצאות הוולד לייצור 1 ק"ג בשר, כסעיף שני בגודלו, הסתכמו ב-1.02 ש"ח, כאשר מחיר העגל בגיל הרך נאמד ב-363 ש"ח.

היות והתשומות, כגון מזון וערך העגל בגיל הרך מהוות כ-90% מכלל ההוצאות המשתנות ללא עבודה והון, הגורמים הקובעים מדי שנה את ההצלחה הכללית של פיטום העגלים הם השינויים ביחס המחירים של בשר/מזון ובשר/ולד. לפי הנתונים המבוססים על שיווק בקר באזור הצפון באמצעות "בני-בקר" חלה ירידה במחירי בשר עגל ש/ל בערכים נומינליים, מ-4.65 ש"ח לק"ג משקל חי, בממוצע משוקלל בשנת 1987 עד כ-4.05 ש"ח ב-1989.

במעקב מדי חודש אחרי המחירים של בשר עגל ש/ל נמצאו בכל שנה במשך 5 השנים תנודות עונתיות בסדרי גודל של 21 עד 26 אחוזים בין המחיר הממוצע החודשי הנמוך והגבוה ביותר בשנה. המחירים הגבוהים הושגו בחודשי הקיץ והנמוכים ביותר בין נובמבר למרץ.

• במחירי הבשר ב-1986 חלה עליה מינואר 4.14 ש"ח/ק"ג עד יולי 4.97 ש"ח, לאחר מכן

טבלה 2. יחס מחירים ורווחיות, מבוטא בק"ג בשר.

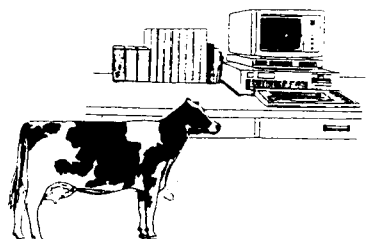
1989	1988	1987	85/86	84/85	83/84	
יחס מחירים						
כמות הבשר הדרושה לרכישת						
– טון חומר יבש						
98	70	52	55	111	122	
– עגל בגיל רך (יונק)						
90	107	165	124	74	62	
רווחיות יחסית לעגל						
תרומה א' (שווה ערך כמותי)						
78	99	108	109	48	21	
תרומה ג' (שווה ערך כמותי)						
-39	-1	25	33	-60	-91	

הנתונים הנ"ל מצביעים על כך, שהרווחיות הגבוהה הושגה בשנים 1985/86 ו-1987, בעוד הרווחיות הנמוכה היתה בשנים הקודמות, כאשר המחירים בשר/מזון היו נחותים יותר.

טבלה 3. מגמות ברווחיות שלוחת העגלים והפיטום.

1989	1988	1987	
314	397	483	תרומה א', ש"ח לעגל
106	232	350	תרומה ב', ש"ח לעגל
-155	-2	115	תרומה ג', ש"ח לעגל
הרכב הוצאות הייצור באחוזים מס"ה ההוצאות			
43.8	35.6	26.2	מזון
23.5	31.8	45.0	עגל בגיל רך (ולד)
6.2	6.7	7.6	חומרים ושירותים
26.5	25.9	21.6	עבודה, ניהול והוצאות הון וזקופות
100.0	100.0	100.0	ס"ה

הבשר לעגל בשנה תוספת משקל (יומית), כמות המזון לעגל, תמותה ופחת בגידול וכ"כ מדדים משניים נוספים; רמת ההוצאות לחומרים ושירותים לעגל, הספקי עבודה והוצאות הון וזקופות.

הסיכומים הכלכליים הנ"ל מעידים גם על הקטנה ניכרת ברווחיות הייצור של שלוחת פיטום העגלים בשלוש השנים האחרונות וזאת בעיקר עקב ירידה מתמדת בערכים הריאליים של מחירי הבשר וההרעה במדדים המקצועיים. על מידת הירידה ברווחיות במשק בעל הקף הייצור הגדול ביותר במדגם מצביעים הנתונים הבאים, כפי שנתקבלו בסיכומים מדי שנה בערכים נומינליים מהוונים לאמצע כל שנה.

כסיכום ניתן לקבוע, שהגורמים המשפיעים על רווחיותה של שלוחה זו הם: מחירי בשר, מזון ועגל בגיל הרך והיחסים ביניהם; תפוקת

ירידת הרווחיות בענף הרפת בשלוש השנים האחרונות

יצחק רמר, משרד החקלאות

ההפרש ברווחיות הגדול ביותר בין המשקים היה ב-1987, מ-38.6 ל-67.6 אחוז; הפער במדד זה הצטמצם בשנה האחרונה לבין 38.2 ל-58.0 אחוז.

שיעור ירידת הרווחיות היה גדול יותר בשלושת המשקים בעלי הרווחיות הגבוהה, בעוד שבשני המשקים האחרונים שיעור הירידה היה שולי בלבד. מעניין לציין, שבתשע רפתות חלה הרעה מתמדת ברווחיות ורק במשק מס' 2 חלה הטבה יחסית, מ-39.1 ל-41.5 ו-42.9 אחוז.

הממצאים המובאים בסיכום זה מתבססים על נתונים שנאספו במסגרת מחקר כלכלי-מקצועי הנערך מדי שנה בענף הרפת ב-10 קיבוצים בעמק יזרעאל. אחד המדדים להשוואת רווחיות הייצור בין המשקים ובין השנים בשלוחת הפרות והעגלות מהווה תרומה א' לליטר חלב מיוחסת למחיר שהושג במכסה. במדד הרווחיות הנ"ל לא נכללו הוצאות זקופות כגון: עבודה, ניהול והוצאות הון (רביית ופחת על ההון הפעיל) בשתי השלוחות.